

VAKSINOPROFILAKTIKA MUAMMOSINING JARAYONNING ASOSIY ISHTIROKCHILARI NUQTAI NAZARDAN HOLATI

Gafarova F.M.¹, Mullayeva L.D.¹, Muxamedova S.X.¹, Xusanov A.M.²

Tibbiyot xodimlarini kasbiy malakasini rivojlantirish markazi¹

Respublika maxsus 1-son zangiota shifoxonasi²

Annotatsiya

Yuqumli kasalliklar insoniyat o'limining asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. Yuqumli kasalliklarga qarshi kurashning eng samarali usuli bu aholini emlashdir. Ota-onalarning va tibbiyot xodimlarining bolalarni emlash haqidagi anonim so'rovi, ulardagi emlash masalalari bo'yicha ma'lumotlarning past darajasini aniqladi. Ota-onalarning va tibbiyot xodimlarining so'rovi natijalariga ko'ra, ularning emlash haqidagi bilimlari qoniqarsiz degan xulosaga kelish mumkin va emlash masalalari bo'yicha kerakli ma'lumotlarni yaratishda tibbiyot hamjamiyatini faollashtirish kerak.

Kalit so'zlar: bolalar, ota-onalar, tibbiyot xodimlari, vaktsinoprofilaktika, profilaktik emlashlar xaqidagi informativlik.

THE STATE OF THE VACCINE PREVENTION PROBLEM FROM THE PERSPECTIVE OF THE MAIN PARTICIPANTS IN THE PROCESS

Gafarova F.M.¹, Mullaeva L.D.¹, Mukhamedova S.Kh.¹, Khusanov A.M.²

Center for the development of professional qualification of medical workers¹

Republican specialized hospital of Zangiata №1²

Abstract

Infectious diseases remain one of the main causes of high human mortality. The most effective method of combating infectious diseases is vaccination of the population. An anonymous survey of parents and medical workers about the vaccination of children revealed a low level of information among them on vaccination issues. Based on the results of the parents' and medical workers' survey, it can be concluded that they knowledge of vaccination is unsatisfactory, and the medical community needs to be activated in creating accessible information on vaccination issues.

Keywords: children, parents, medical workers, vaccination prevention, informativity of preventive vaccination.

СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ ВАКЦИНОПРОФИЛАКТИКИ С ПОЗИЦИИ ОСНОВНЫХ УЧАСТНИКОВ ПРОЦЕССА

Гафарова Ф.М.¹, Муллаева Л.Д.¹, Мухамедова С.Х.¹, Хусанов А.М.²

Центр развития профессиональной квалификации медицинских работников¹

Республиканская специализированная 1-Зангиатинская больница²

Аннотация

Инфекционные заболевания остаются одной из основных причин высокой смертности людей. Наиболее эффективный метод борьбы с инфекционными заболеваниями – вакцинация населения. Проведенное анонимное анкетирование родителей и медицинских работников о вакцинации детей выявило низкую информативность родителей и недостаточной компетенции медицинских работников по вопросам вакцинации. На основании результатов анкетирования родителей и медицинских работников можно сделать вывод, что их знания о вакцинации неудовлетворительные требуется активизация медицинского сообщества в создании доступной информации по вопросам вакцинации.

Ключевые слова: дети, родители, медицинские работники, вакцинопрофилактика, информативность о профилактических прививках.

Yuqumli kasalliklar insoniyat terapevtik va profilaktika vositalarining katta arsenaliga ega bo'lishiga va yuqumli kasalliklar epidemiyasi va epidemiyalariga qarshi kurashishni o'rganganiga qaramay, odamlar orasida o'limning asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda [3]. Tabiiy va induktsiyalangan immunitet infeksiyalardan himoya qiladi, ammo vaqt o'tishi bilan odamning immunologik faolligi pasayadi, immun tizimi patogen mikroorganizmlarga nisbatan zaifroq javob bera boshlaydi. Buning umumiy sabablari atrof muhitda patogen va opportunistik flora aylanishining pasayishi va natijada tabiiy immunitetning zaiflashishi; tabiiy tanlanishning zaiflashishi; dezinfektsiyalash vositalari, antibiotiklar va boshqa bakteriyalarga qarshi vositalardan keng foydalanish; steril va tozalangan oziq-ovqat; ichki va tashqi muhitning boshqa salbiy omillarining ta'siri [2]. Yuqumli kasalliklarga qarshi kurashning eng samarali usuli bu aholini emlashdir. Har bir mamlakat, birinchi navbatda, epidemiologik vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari, ro'yxatdan o'tgan vaktsinalarning mavjudligi, moliyaviy imkoniyatlarga asoslanib, profilaktik emlashlar taqvimini ishlab chiqadi [1].

Shifokorlar va ota-onalar bolalarni boshqariluvchi infeksiyalardan himoya qilishning asosiy ijtimoiy vositalaridir. Agar bu masalada ular o'rtasida o'zaro samarali munosabat bo'lmasa, ota-onalar immunoprofilaktikadan voz kechishga qaror qilishlari mumkin, bu esa bolaning salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Faqatgina

rollarni vakolatli taqsimlash va ilmiy asoslangan o'zaro munosabat strategiyasi ularning harakatlarini samarali qilishi mumkin, bu esa bolalarda emlashdan keyingi reaksiyalar va asoratlarning xavfini kamaytiradi [4].

Immunoprofilaktika tarafdorlari va unga qarshi "kuchlarni taqsimlanganligi" ni baholash uchun 0-6 yoshdagi bolalarning ota-onalari emlashga bo'lgan munosabati to'g'risida so'rovnomaga to'ldirdilar (poliklinikaga tashrif buyurgan 102 nafar ota-ona so'rovda qatnashdi).

Ushbu anketalardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish jarayonida, ota-onalarning emlash to'g'risida xabardorligini va profilaktik emlashlar paytida bolalarga maslahat berish sifatini baholashni bevosita aks ettiruvchi bilimlariga alohida e'tibor berildi.

Tadqiqotning maqsadi. Ota-onalar va tibbiyot xodimlarining vaksinoprofilaktika masalalariga munosabati va xabardorligini aniqlashdir.

Materiallar va usullar. Toshkent shahri Mirzo Ulug'bek tumanidagi 6-oilaviy poliklinikada, 2023-yil oktabrdan 2024-yil dekabrgacha bo'lgan davrda, 102 nafar ota-ona va 104 nafar tibbiyot xodimlari o'rtasida bolalarni emlash bo'yicha 30 ta savoldan iborat anketa so'rovnomasi o'tkazildi.

Natijalar. So'rov natijasida 97,1% hollarda emlash haqida ma'lumot darajasi qoniqarli ekanligi aniqlandi, ya'ni emlangan bolalarning ota-onalari profilaktik emlashlar nima ekanligini bilishgan. Bolalarning ota-onalari 90,2% hollarda profilaktik emlashlarni o'tkazishda tibbiyot xodimlariga ishonishadi, bu esa emlash samaradorligiga ijobiy ta'sir qiluvchi omillardan biridir. Biroq, bolalari profilaktik emlashni oluvchi so'rovnomada qatnashgan ota-onalarning 22 nafari (21,6%) emlashga nisbatan salbiy, 37 nafari (36,2%) ehtiyotkor munosabat bildirishdi (aholining rivojlanayotgan mamlakatlarda ishlab chiqarilgan vaktsinalardan, asosan pentavalent vaktsinadan ehtiyotkor bo'lishi).

Ota-onalarning aytishiga qaraganda, emlash uchun tibbiyot xodimlari tomonidan bolaning sog'lig'ini baholash sifati 19,6% hollarda past bo'lgan, ya'ni bolani tekshirish to'liq bajarilmagan. Biroq, ota-onalarning 66,6 % emlashdan oldin bolalarni tekshirish sifatini o'rtacha va 13,8 % yuqori deb baholagan.

Respondentlarning 71,6% emlashni amalga oshirayotgan shifokorning professionalligini qoniqarli, 28,4% esa qoniqarsiz deb baholagan. Deyarli barcha ota-onalar (93,1%) emlash hamshirasining professionalligini qoniqarli deb baholadilar. Ota-onalar 62,7% hollarda shifokorlar ularga bolani emlash davrida parvarish qilish to'g'risida batafsil ma'lumot berishgan; 19,6% - ma'lumot batafsil emas deb topdi; qolgan 17,7% javob berishga qiynaldi.

Aksariyat ota-onalar (60,8%) shifokor faqat tegishli savol berilgandan keyingina profilaktik emlashlar bilan bog'liq yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nojo'ya

reaksiyalar tog'risida ma'lumot berishini aytishdi. 40 nafar respondentga (39,2%) emlashdan keyingi reaksiyaning mumkin bo'lgan turlari haqida batafsil ma'lumot berilmagan.

Biroq, so'rovnomada qatnashgan deyarli barcha ota-onalar (94,1%) emlashdan keyin yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlar rivojlanganda qo'llaniladigan chora-tadbirlar to'g'risida xabardor qilingan.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning 77,5% bolalarni yashash joyidagi poliklinikada; 22,5% vaktsinasiya markazida emlashni afzal ko'rishadi, buni vaksinalarni tanlash imkonini bilan asoslaydi.

Vaksinasiya va emlashdan keyingi reaksiyalar hamda asoratlarni oldini olish choralari to'g'risidagi ma'lumot manbai 74,5% hollarda tug'ruq markazlari va poliklinikalarning tibbiyot xodimlari edi. 26 nafar ota-ota-ona boshqa manbalardan (qo'shnilar, qarindoshlar, ommaviy axborot vositalari) ma'lumot olishgan.

Shunday qilib, so'rovnoma natijasida ota-onalarning bilimlari yetarli emasligi va ommaviy axborot vositalari bilan profilaktik emlashlar paytida xavfsizlik choralari to'g'risida yetarli ish olib borilmaganligi aniqlandi. Bolalarning ota-ota-onalari ma'lum darajada emlashga tayyorligi bilan birga respondentlarning 1/4dan ko'prog'i ularga qarshi va 1/3dan ko'prog'i esa emlashdan ehtiyot bo'lishadi. Emlangan bolalarning ota-onalari profilaktik emlashlar paytida ularni parvarish qilish bo'yicha kerakli ma'lumotlarga ega emaslar. Pediatrlar va umumiy amaliyot shifokorlari – bu har doim bemor bilan ham, uning vakillari-ota-onalar bilan ham aloqada bo'lgan shifokorlarning maxsus guruhi bo'lib, ularning klinik, psixologik va ijtimoiy vaziyatni baholashi kichik bemor va uning oilasiga tushunarli bo'lishi uchun aniq taqdim etilishi kerak. Boshqa tomondan, bu tushuncha bemorlarning nazarida pediatrianing maqomini oshiradi.

Ushbu masala bo'yicha shifokorlarning fikrlarini o'rganish va immunizatsiya bo'yicha bilim darajasi va munosabatini baholash uchun maxsus ishlab chiqilgan anketa yordamida tibbiyot xodimlari (n=104) bilan o'tkazilgan suhbatlar natijalari tahlil qilindi. So'rovnomada tibbiyot xodimining profilaktik emlashlar bo'yicha kasbiy bilim va ko'nikmalarini baholovchi savollar aks ettirilgan.

Vaksinoprofilaktika masalalari bo'yicha tibbiyot xodimlarining so'rov natijalarini tahlil qilishda quyidagi ma'lumotlar aniqlandi. Shifokorlarning yarmidan ko'pi (65,4%) emlashdan keyingi reaksiyalarni oldini olish uchun emlash o'tkazishdan oldin maxsus dori-darmonlarni tayinlash zarur deb hisoblashadi.

So'rovnomada qatnashgan shifokorlarning 60,6% emlashdan keyingi reaksiyalar va asoratlarning rivojlanishi mumkin bo'lgan bolalarning "maxsus guruhlari" yoki "xavf guruhlari" haqida bilimi yetarli emas edi, shifokorlarning faqat 39,4 % emlash paytida qaysi bolalar xavf ostida ekanligini bilishgan.

Umumiy amaliyot shifokorlarining fikriga ko'ra, bolani emlashdan keyingi parvarishi haqida ota-ota-onalarning faqat 75,9% ga to'liq ma'lumot beriladi. Shu bilan birga, so'rovda qatnashgan shifokorlarning 24,1% ushbu mavzu bo'yicha faqat bemor o'zi so'raganda tushuntirishlarini tasdiqladilar.

100% tibbiyot xodimlari profilaktik emlashlar xavfsizligidan xavotirda ekanliklarini bildirdilar (bu inyeksion vaksinalarga tegishli). Biroq, shifokorlarning 69,2% emlash xavfsizligi monitoringini o'tkazish va emlashdan keyingi asoratlarni to'g'risida yetarli bilimga ega emas edi.

52,9% hollarda tibbiyot xodimlari emlashdan keyingi reaksiyalar va asoratlarning asosiy klinik ko'rinishlari va ularning differensial diagnostikasi haqida yetarli ma'lumotga ega emas edilar, bu esa tashxis qo'yish va emlashdan keyingi nojo'ya reaksiyalarning rivojlanishiga sabab bo'luvchi omilni aniqlash uchun muhim hisoblanadi.

Emlashdan keyingi asoratlarni rivojlangan bolalar uchun reabilitatsiya tadbirlari va ularni keyingi emlash taktikasi haqidagi bilimlari baholanganda, so'rovda qatnashgan shifokorlarning aksariyati (72,1%), bu haqida tasavvurga ega emasligi aniqlandi.

Vaksinatsiya samaradorligi va xavfsizligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida shifokorlarning so'rovnomasi natijasida bir nechta javoblar olindi. Shifokorlarning 100% emlashdan keyingi reaksiya va asoratlarni oldini olishning asosiy yo'li vaksinalarni saqlash va yuborishda sanitariya-gigiyena choralariga rioya qilishdir, deb hisoblashgan.

So'rovda qatnashganlarning atigi 1/3 qismi tibbiyot xodimlarining sifatli kasbiy tayyorgarligi emlash profilaktikasi xavfsizligini oshirishning ajralmas qismi ekanligini ta'kidladilar. Shifokorlarning 14,4%, rivojlangan mamlakatlarda ishlab chiqarilgan vaksinalar bilan emlash, immunoprofilaktika xavfsizligini oshiradi deb hisoblashgan.

Xulosa. Shunday qilib, emlash xavfsizligi bo'yicha suhbatlar davomida ma'lum bo'ldiki, tibbiyot xodimlari emlash, emlashdan keyingi reaksiyalar va asoratlarning oldini olish chora-tadbirlari bo'yicha bolalarning "maxsus guruhlarini" haqida, emlash xavfsizligi monitoringini o'tkazish to'g'risida yetarli ma'lumotga ega emas. Vaksinoprofilaktika xavfsizligini oshirish maqsadida zarur; immunoprofilaktika masalalari bo'yicha tibbiyot xodimlarining kasbiy test sinovlari bilan malaka oshirish o'quv rejalarini takomillashtirish.

Shu sababli, bolalar uchun majburiy bo'lgan immunoprofilaktika tibbiylashtirishning ijobiy namoyonidir, bunga juda ishonchli dalillar mavjud. Tibbiylashtirishning salbiy oqibatlari uning mazmuni bilan emas, balki noto'g'ri tashkil etish bilan bog'liq - shifokorlar tomonidan bemorlarga individual

yondashmaslik, har bir holatda immunoprofilaktika yoki boshqa har qanday tibbiy aralashuvni o'tkazish uchun ko'rsatmalar yoki ko'rsatmalarni tasdiqlovchi ma'lumotlarni to'plashdagi kamchiliklar. Poliklinikalarda bolalarga tibbiy profilaktik yordam ko'rsatish sifatini tahlil qilishda profilaktika choralariga, emlashning samaradorligi va xavfsizligiga ko'proq e'tibor qaratish, profilaktik emlashlarni amalga oshirish ustidan nazoratni kuchaytirish kerak.

Emlashga ijobiy munosabatni saqlab qolgan holda, aksariyat ota-ota-onalar immunoprofilaktika masalalari bo'yicha yetarli ma'lumotga ega emaslar. Tibbiyot xodimlari quyidagilarni bajarishlari lozim:

- ota-onalarga bolalar vaksinoprofilaktikasi to'g'risida to'liq ma'lumot berish;
- emlashdan keyin yuzaga kelishi mumkin bo'lgan reaksiyalar va ularni bartaraf etish bo'yicha ko'rsatmalar berish;
- ota-onalarni profilaktik emlashlar taqvimini (PET) bilan tanishtirish;
- bir vaqtning o'zida bir nechta vaksinalarni qabul qilishning afzalligi haqida ma'lumot berish;
- bolani emlashga tayyorlash to'g'risida ko'rsatmalar berish.

Ota-onalar uchun bepul adabiyotlar, poliklinikalar va shifoxota-onalarda "emlash maktablari" ni tashkil etish, professional va malakali teledasturlar va ommaviy axborot vositalarida nashr etish orqali emlash masalalari bo'yicha mavjud ma'lumotlarni yaratishda tibbiyot hamjamiyatini faollashtirish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Авербах М.М., Мороз А.М., Апт А.С., Никоненко Б.В. Иммуно генетика инфекционных заболеваний. – М.: Медицина, 1985.
2. Егорова Н.Б., Мирошниченко И.В., Крейнин Л.С. Иммунологическая реактивность людей к нескольким одновременно вводимым анатоксинам / Иммунологические аспекты эпидемиологии. – Кишинев. 1977. С. 15, 16.
3. Медуницын Н.В. Вакцинология. – М., 2010.
4. Михайлова О.Н. Медикализация детства: социологический анализ: Автореф. дис. канд.; мед. наук. – Волгоград, 2008. – 23с